

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота
з економічної теорії
на тему:
«Макроекономічний аналіз функціонування тіньового сектору в
Україні»

Студентка групи ФБС-22
Усова Ю.В.
Керівник
кандидат економічних наук
Сліпченко Тетяна Олександрівна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ECTS _____

Тернопіль 2017

План

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Тіньовий сектор в економічному відтворенні: структура, природа виникнення

РОЗДІЛ 2. Макроекономічний аналіз функціонування тіньового сектору в Україні

РОЗДІЛ 3. Основні шляхи детінізації національної економіки, зарубіжний досвід

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Тіньовий сектор в економічному відтворенні: структура, природа виникнення.	6
РОЗДІЛ 2. Макроекономічний аналіз функціонування тіньового сектору в Україні.....	10
РОЗДІЛ 3. Основні шляхи детінізації національної економіки, зарубіжний досвід.	13
ВИСНОВКИ	17
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	19

Вступ

Актуальність теми. Багато чинників впливає на соціальне, духовне, політичне та економічне становище будь-якої країни, це саме феномен тіньової економіки. Його розподіл в Україні ставить під загрозу зростання економічного розвитку як окремої галузі, так і всієї країни в цілому. На думку вчених, це поняття не тільки впливає на нашу країну, але й є глобальною тенденцією. Зростання тіньової економічної активності ставить під сумнів збільшення податкових надходжень до бюджету, що, в свою чергу, призводить до зменшення витрат, які будуть спрямовані на забезпечення сталого розвитку держави. Тіньова економіка впливає на всі сфери суспільного життя, тому сьогодні ця проблема актуальна. Важливим є той факт, що неможливо розрахувати кількість нелегальної діяльності за статистикою, тому розробка моделей та методів бухгалтерського обліку є основними напрямками боротьби з нею.

Історія сірої економіки не є вигадками сучасності, але має своє походження з давніх часів, але тоді вчені не приділяли йому багато уваги. У другій половині ХХ століття провідні економісти провели дослідження з цього питання. Українські вчені переважно вирішували такі питання:

1. Особливостями функціонування;
2. Трансформацією відносно будь-яких чинників;
3. Впливом на інші сторони економічної діяльності.

До таких економістів відносяться: А. Базилюк, В. Білецького, О. Барановського, В. Бородюка, З. Варналія, А. Гальчинського, О. Гаврилюка, М. Єрмошенка, І. Іващук, С. Коваленка, А. Крисоватого, В. Мандибури, І. Мазур, Т. Приходька, А. Соколовської, В. Суторміної, І. Таранова, О. Турчинова, В. Федосова, С. Юрія та ін..

Значний внесок у дослідження даного питання належить і зарубіжним вченим, які переважно займалися теоретичними розробками, до них належать: С. Альбрехта, А. Брюса, Д. Блейдса, Г. Вільямса, С. Головніна, Г. Гроссмана, Р. Гутманна, П. Кагана, Д. Кауфмана, О. Осипенка, Б. Румера, Л. Ронсека,

Е.Сатерленда, Е де Сото, Л. Косалса, В. Лазовського, М. Ніколаєва, П. Ореховського, В. Гевергяна, Ю. Козлова, О. Крилова, Л. Нікіфорова, В. Рутгайзера, С. Яковлева, В. Исправнікова та інших.

Зараз дуже важко знайти єдине правильне рішення цілі, руйнування тіньового сектора, яке кожна країна повинна розглянути конкретно, виходячи з її фінансових показників. Це пояснює великі відмінності між вченими та фахівцями щодо досліджуваного явища.

Вирішення вищезгаданих проблем та поглиблене вивчення цього процесу є основними напрямками роботи як для кожної національної економіки, так і для світу в цілому.

Об'єктом роботи є українська економіка, а предмет - макроекономічний аналіз функціонування сектору тіньової економіки.

Метою дослідження є вивчення історії виникнення тіньової економіки, ознайомлення з теоретичними характеристиками та пошуку шляхів затінення в сучасних умовах розвитку.

РОЗДІЛ 1. Концептуальні основи та структурні елементи тіньової економіки

Дослідження основ виникнення прихованої діяльності має важливе значення для подальшого вивчення вже на сучасному періоді цього явища в економіці. Тому потрібно розглянути етапи виникнення цього процесу для того, щоб знайти оптимальні кроки виходу з цієї проблеми.

Створення держави призвело до розвитку товарного виробництва, а це в свою чергу пришвидшило ріст фінансових відносин у суспільстві. Саме це стало поштовхом зародження основних процесів, які пов'язані з виникненням тіньової економіки. Діяльність держави, що стосувалася в запровадження цін на товари і послуги, а також в становленні податків не завжди задовольняла потреби виробників. Це стало для них стимулом не виконувати тих чи інших зобов'язань, а шукати шляхи їх уникнення.

Явища, пов'язані із прихованою діяльністю згадуються у давніх документах Стародавньої Індії та Китаю. Проте, найдавнішою є згадка, знайдена на папірусах Стародавнього Єгипту, про пограбування пірамід фараонів.

Набула значного поширення у античних країнах, а також у добу Середньовіччя, коли переважало натуральне господарство, а таке поняття як гроші та капітал вважалися несправедливими. Відсоток як форма доходу є вигодою за рахунок боржника, яку лихвар присвоїв і тим самим збагатився, що є відображенням його гріховності, жадібності та скупості [5, с. 574-576].

Підйом даного явища на новий рівень відбулося в XV-XVIII ст., яке характеризується накопиченням капіталу. Саме в цей період наперед почали масово розвиватися економічні відносини, пов'язані з географічними відкриттями. Стали поширеними піратства, работоргівля, дрібні крадіжки. Для того, щоб цього позбутися вживалися відповідні заходи, які не увінчалися успіхом. Розвиток не зареєстрованої діяльності далі тривав розвиватися.

Новий етап розвитку спостерігається в другій половині XX ст., що було пов'язано глобальною трансформацією світового господарства. В умовах глобалізації

ації суспільство відчуває постійне перевантаження, яке було викликане значним ослабленням або розривом традиційних національних зв'язків, соціальної диференціацією, міжетнічних і міжконфесійних конфліктів. Роль держави, у цьому питанні має посилюватися. Вона має стати гарантом соціальної стабільності, захисником бідних і знедолених, фортечною стіною від міжнародної злочинності і терору. Крім того, держава має надавати необхідну правову і фінансову підтримку малому і середньому бізнесу, створення інституційної основи для інноваційного розвитку своїх регіонів, та їх успіху на світовому ринку. Як стає зрозумілим чи не всі країни впоралися з цим завданням. Причини були банальні відсутність коштів, в свою чергу спонукало до зменшення легалізації підприємницької діяльності.

Тіньовий сектор також був присутній у соціалістичних країнах, а саме Радянському Союзі. Навіть незважаючи на суворе сталінське правило, це явище не зникло, але стало ще небезпечнішим. За часів керівництва Хрущова він став більш стабільним, і за Брежнева це в основному проявилось в роздрібній торгівлі та наданні послуг. Тіньова економіка дуже часто призвела до злочину груп, які, на жаль, були пов'язані з представниками вищої бюрократії. У 1980 році група американських економістів, що досліджує СРСР, зробила висновок, що прихована галузь країни відіграє не меншу роль у добробуті населення, ніж офіційна продукція. Це вказує на високий ступінь корупції та величезні прогалини в законодавстві держави.

У 1979 році американський економіст Е. Фейг запропонував визначення тіньової економіки, яке до сих пір є найбільш актуальним. На його думку, це економічна діяльність, що не враховується офіційною статистикою і не враховується при підрахунку до національних показників.

Він виділив такі основні складові паралельної економіки:

- 1) Діяльність, що є як легальною і неприхованою, проте не оподатковується і не враховується статистикою (доглядання за дітьми, прибуток, що отриманий із присадибних ділянок, самостійний ремонт власних нерухомих засобів)

2) Неофіційна, суперечить законну діяльність (протизаконне виробництво, приховування доходів, чорна бухгалтерія, шахрайство у сфері торгівлі).

На думку ще одного представника США Д. Блейдса, структура сірого способу господарювання має виглядати наступним чином:

1. Виробництво дозволеного товару, який приховують від державних органів у зв'язку із несплатою податку;
2. Випуск забороненої продукції;
3. Недекларування доходів в натуральних показниках.

Вчений вважає, що саме високе стягнення податкових зобов'язань стає поштовхом до росту тіньового сектору та відповідно зменшенням росту економіки.

Багато українських вчених на сучасному етапі займаються цим питанням. Цікаве визначення прихованої діяльності нам пропонує О. В. Турчинов – політик, колишній спікер Верховної Ради. За його словами, це явище, яке не має контролю з боку державних органів, зосереджене на отриманні доходу шляхом порушення законодавчої бази. Економіст у своїх працях характеризує структуру нелегальної економіки наступними критеріями:

1. Економічна діяльність, що не прихована від держави, але чомусь з невідомих причин не контролюється і не оподатковується;
2. Законодавством дозволена робота, в ході якої відбувається ухилення від податків та інших обов'язкових платежів, що призводить до порушення чинної регламентації;
3. Протизаконна, недозволена державними органами економічна активність;
4. Діяльність, подальше виконання якої призводить до кримінальної відповідальності, у зв'язку із скоєнням злочинів.

Наведені точки зору з приводу структури тіньового бізнесу дають нам змогу зрозуміти основні сучасні концепції та їх соціально-економічну природу. Беручи до уваги активний розвиток досліджень, на даному етапі важко сформулювати основні напрями детінізації господарства. Однак можна

максимально зменшити вплив даного процесу, давши оцінку економічним процесам. Для цього використовують спеціальні методи:

1. Макрорівня (метод розбіжностей, метод нарахованої вартості, монетарні, економетричні, спеціальні, структурні);
2. Мікрорівня (опитування, аналіз податкових перевірок, спеціальні методи економіко-правового аналізу) [7, с. 31].

Такі оцінки дозволяють виявити окремі факти тіньового сектору країни, а також отримати уявлення про масштаби, тенденції його розподілу в певній групі підрозділів чи окремому явищі.

Таким чином, вивчення вищевказаних теоретичних досліджень дозволяє наблизитись до управління такими економічними явищами, як тіньова діяльність, на практиці, тієї чи іншої країни.

РОЗДІЛ 2. Сучасний стан та соціально-економічні наслідки функціонування тіньової економіки в Україні

Багато факторів впливає на ефективність економічного розвитку України, одним з яких є рівень тіньової активності. Цей процес в першу чергу пов'язаний із виробництвом, обміном, розподілом та споживанням товарів і послуг, але головною особливістю полягає в тому, що всі перераховані вище етапи не контролюються державою. Загальний обсяг виробленої продукції, що виробляється в тіні, становить серйозну загрозу для розвитку країни. Це явище має свою історію в економіці нашої держави, вивчення якої допоможе найбільш точно зрозуміти суть завдання.

Подальший розвиток тіньового сектору призвело до значного зменшення надходжень до бюджету, ставлячи під сумнів реалізацію певних реформ та програм. Через те, що рівень прихованої активності не повністю відображений у статистиці, було запропоновано принести тіньовий оборот до юридичного бізнесу. Проте всі зусилля, спрямовані на досягнення цієї мети, зокрема шляхом реформування системи збору податків, визначення системи пільг та боротьби з корупцією, не були успішними. Нелегальна економіка зараз має високі посади, це зменшує темпи розвитку.

За попередніми розрахунками у I кварталі 2017 року рівень тіньової економіки в Україні склав 37% від офіційного ВВП, що на 6 відсоткових пунктів менше за показник I кварталу 2016 року.

Про це повідомляє прес-служба Мінекономрозвитку.

Зазначається, що детінізація економіки стала можливою як результат:

- збереження тенденції 2016 року до економічного зростання на тлі досягнутої макроекономічної стабільності;
- зростання рівня заробітної плати в економіці (з початку 2017 року мінімальну заробітну плату встановлено на рівні 3200 грн проти 1600 грн у 2016 році), що поряд з послабленням інфляційного фону підвищило купівельну спроможність населення і стимулювало споживчу активність та обороту роздрібною торгівлю;

- поліпшення бізнес-клімату в умовах проведення політики дерегуляції підприємницької діяльності та збереження відносної цінової та курсової стабільності, що сприяло зміцненню довіри інвесторів до вітчизняної економіки.

Ефективність перебігу детінізації економіки є похідною від спроможності держави створити сприятливі умови для нарощування ділової активності в легальній економіці завдяки поліпшенню інвестиційного та бізнес-клімату в країні та створенню інституційного середовища, для якого тіньова економіка стала б неефективною.

«Водночас, наголошуємо, що через наявність сезонної складової по більшості статистичних показників, що використовуються в макроекономічних розрахунках порівнювати рівень тіньової економіки в I кварталі 2017 року з IV кварталом 2016 року некоректно. Відтак, просимо утриматись від поспішних та спекулятивних трактувань інформації, поданої у звіті», — йдеться у повідомленні.

Нагадаємо, що аграрії формують до 17% валового внутрішнього продукту (ВВП) України. [11]

У той же час процес затінення утримує проблеми, які не будуть негативно впливати на розвиток економіки держави. Це, зокрема, зберігає несприятливі зовнішньоекономічні умови; запровадження російських товарних та транзитних обмежень; збереження фінансових ризиків в умовах банкрутства банків та відсутність кредитування від МВФ; наявність неконтрольованих територій.

Основною причиною виникнення та подальшого зростання незаконної роботи є реакція суб'єктів господарювання на незрозумілі дії держави щодо методів регулювання. Слід зазначити, що податкове навантаження, яке постійно зростає в економіці країни, також є великою проблемою. Держава, для покриття власних витрат, підвищує податкові ставки, що, у свою чергу, призводить до ще більшого збільшення незаконної сфери. Незалежно, реальний сектор економіки не може протиставити монополізацію ринку, і тому очікує допомоги державних органів, що не видно в горах. Відповідні органи влади, маючи необхідну інформа

цію, можуть впливати на тих чи інших осіб у своїх цілях. Через це існує нерівно мірний розвиток сфер бізнесу, через брак інформації щодо стратегічних рішень.

Спроби встановити статус-кво призводять до криміналізації ринку, тому що легальним способом отримати інформацію неможливо [10, с. 351].

Розвиток тіньової активності також поширюється через політичні інтереси влади. Політична влада, використовуючи свій статус, а також доступ до тіньових активів, реалізує свої інтереси. Саме в нас є ефективна державна адміністрація, коли бюрократія, а не вирішує проблему, намагається максимально розширити це явище. Через корупцію стає зрозумілим, що латентна економіка отримує новий імпульс, і це буде корисним для суспільства.

Тіньовий сектор ще більше посилюється через зловживання службовим становищем, відсутність прозорості у питанні про кошти та відсутність належного контролю над ним.

На цій підставі можна стверджувати, що тіньова економіка виникає як на початковому етапі виробництва, так і на найвищій гілці влади, що виявляється у спекулятивній формі. Щоб поліпшити цю ситуацію, держава повинна зробити багато зусиль, змінюючи правову базу, а також суб'єкти господарювання, щоб дотримуватися законодавства.

РОЗДІЛ 3. Регуляторні механізми детінізації національної економіки. Зарубіжний досвід.

Щоб подолати тіньову економіку України на сучасному етапі, найважливішим є розробка системи заходів, необхідних для досягнення мети. Враховуючи нинішній стан розвитку країни, це, перш за все, створення прийняттого інвестиційного клімату, боротьби з кризовими явищами та реалізації довгострокової програми розвитку пріоритетних галузей. Також мають бути зміни у структурі економіки держави:

1. Прискорення темпів НТП у секторах країни;
2. Огляд податкового законодавства з наступним зменшенням тиску на підприємців та фізичних осіб;
3. Зниження ролі країни сировини на міжнародній арені, створення переробних потужностей;
4. Поліпшення якості вітчизняної продукції, а також пошук нових ринків.

Тільки за умови виконання вищезазначених вимог Україна зможе подолати кризу, досягти нового рівня конкурентоспроможності, прискорити темпи розвитку підприємств. З метою зменшення впливу та рівня прихованої активності на розвиток економічного сектора, як і всієї країни в цілому, необхідно передусім: підтримувати вітчизняних виробників, прискорювати процес суспільного відтворення, протидіяти більш ефективно виникненню певного виду незаконної діяльності, створення системи та механізмів тарифного регулювання, перегляду квотних розширень для експортних та імпорتنих операцій.

Реалізацію запропонованих варіантів розвитку можна розділити на такі сфери:

1. Впровадження на національному рівні систем безпеки у зв'язку з дискримінацією проти України іншими країнами. До цього ми включаємо:
 - а) створення бази даних з інформацією, яка розкриває наміри країн, що знаходяться в неблагополуччях, щодо обмеження торговельних відносин для українських товарів;
 - б) створення системи протидії та механізмів регулювання торгових обмежувальних санкцій для вітчизняної продукції; в той же час повинні бути чітко визначені

ні посадові особи, їх основні обов'язки та належний контроль над ними.

2. Розробка та створення на базі світової практики систем захисту національного ринку, трудового потенціалу та об'єктів майна суб'єктів господарювання:

а) створення системи бухгалтерського обліку для стратегічно важливих елементів трудової діяльності та об'єктів високого потенціалу;

б) створення правового ринку, в якому відбудеться передпродажна оцінка нематеріальних активів; введення інвентаризації технічних розробок.

3. Важливо захищати високотехнологічну продукцію на ринку. Згідно з міжнародними угодами, імпортери можуть підлягати компенсації, різних видів квот. На жаль, ці дії навряд чи помітні, тим самим створюючи сприятливий клімат для іноземного виробника на нашій території. Замість цього, товари низької якості доставляються на ринок, а в деяких випадках я морально застаріваю. Ведеться неперозорі тендерні закупівлі, що призводить до постачання низько цінних товарів, завдяки чому ще більше поглиблюється в тіні.

4. Необхідно забезпечити конкуренцію на внутрішній арені, підтримуючи реальний сектор економіки за допомогою грантів та відносно доступних кредитів, а також боротьбу з монополістичними організаціями. Звичайно, державі легше проводити перевірки на одному великому підприємстві, ніж на сотні малих, з огляду на те, що воно належить самим чиновникам. Однак це призводить до того, що ціна товару не встановлюється на основі попиту та пропозиції.

Детінізація економіки — це комплекс дій, спрямованих на вирішення причин та подолання наслідків тіньового процесу. Основною метою є зменшення рівня неоподаткованих одиниць та залучення значного розміру капіталу у традиційну економіку, для забезпечення подальшого розвитку суспільства. Вихід прихованої діяльності на зовні повинен здійснюватися на З метою забезпечення ефективності регуляторних механізмів затінення економіки необхідно посилити фінансову базу місцевих органів влади для покращення реагування та попередження тіньової економіки кожного з регіонів. Бажано створювати діагностичні центри з відповідними органами управління. Пропонується створити інформаційноконсультативний орган, який буде належати до регіональної виконавчої влади. Саме він повинен контролювати чинники, що вплива

ють на розвиток прихованої активності економіки регіону, а також збирати, накопичувати та поширювати інформацію про поточну ситуацію. Діагностичний центр повинен виконувати певні завдання, основними з яких є: активна участь у реалізації державних програм, запобігання представникам органів виконавчої влади регіонів щодо плану дій та загрозам тенденцій економічних коливань.

Основа певної взаємодії між гілками влади: законодавчої, судової, виконавчої. Тому мусить бути програма дій для реформування загальної системи управління, яка б дала змогу пришвидшити процес детінізації. Виконання цього завдання передбачає здійснення реальних дій, які мають бути направлені на подолання корупції, бюрократії та усунення недоліків у законодавстві. Наразі це не помічає ні один житель держави, а слово, протекціонізм – захист інтересів національного виробника, викликає подив і здивування. [3, с.546]

Світова спільнота розробила багато напрямків для вирішення існуючої проблеми. Це було в першу чергу через те, що організації стурбовані ситуацією з тіньовою економікою вітчизняних економік. Почалося відбуватися загроза державі та фінансової безпеки країни, що піднімало питання для подальшого розвитку. Зазвичай відбулися зміни в інституційній структурі та системі оподаткування. Зважаючи на ці детермінанти, варто використовувати досвід США. Там збір податку здійснюється фінансовою службою внутрішніх надходжень, що належить Міністерству фінансів. Разом з фінансовою розвідкою запроваджуються системи для отримання аналізу фінансових операцій. Оскільки всі операції відкриті для практики, ця практика високо цінується.

Досить цікавим є досвід Німеччини у боротьбі з тіньовим сектором та прихованим відносинами. Там податкова служба має в наявності численні лабораторії та відділи, якими керують висококваліфіковані працівники. Це дає змогу переконатися у достовірності інформації поданої податковою звітності. Інформацію про незаконне виробництво департамент отримує не лише від правоохоронних органів та прокуратури, а також від звичайних громадян. Це не дивно, адже вони теж зацікавлені в цій взаємодії, оскільки отримують винагороду за це.

Окрім цього, Україні варто перейняти та вдало запровадити досвід Європейського Союзу щодо спрощення адміністрування податків і оптимізації структури. У багатьох країнах цього об'єднання за формою податку є лише одна єдина форма звітності, яка доволі проста і зрозуміла. В нашій країні натомість кількість форм податкової звітності значно перевищує сукупність податків та зборів.

Отже, набутий зарубіжний досвід дасть можливість вдало використати дієві важелі та інструменти, що у свою чергу сприятиме детінізації відносин у підприємницькій діяльності.

Висновки

В результаті дослідження ви можете зробити деякі теоретичні та практичні висновки та зробити наступні пропозиції:

Тіньова економіка - це вся економічна діяльність, яка з тієї чи іншої причини не враховується офіційною статистикою та не включається до розрахунку цифр національних рахунків.

Вивчення історії виникнення та розвитку тіньової економіки важливе для детального вивчення цього негативного явища в економіці, тоді як історичні та економічні етапи виникнення та розвитку тіньової економічної діяльності характеризуються етапами його вивчення.

Поява тіньової економіки поєднується з переходом до товарного виробництва, його періодом цвітіння до періоду початкового накопичення капіталу, який тривав з XV-XVIII століть. Новий етап розвитку тіньової економіки спостерігається у другій половині XX століття завдяки глобальній трансформації світової економіки з початку XXI століття. Тенденції тіньової економіки виникли в XX столітті тільки посилися.

Аналіз історії виникнення та розвитку тіньової економіки та етапів його вивчення дає змогу зробити висновок про те, що тіньова економіка властива всім економічним системам і всім суспільним утворенням, і найбільший внесок у вивчення цього негативного Явище було зроблено економічною теорією, правом та соціологією.

В основному розрізняють два основних компоненти прихованої економіки: економічна діяльність, яка є законною, не приховується, але не оподатковується і не враховується за офіційною статистикою; незаконна, навмисне прихована економічна діяльність.

Серед сучасних наукових підходів до розкриття механізмів тіньової економічної діяльності слід виокремити фундаментальні праці О. В. Турчинова, В. Поповича, О. Шапурова.

Щоб уникнути впливу тіньової економіки, необхідний комплексний моніторинг та оцінка стану нелегальних економічних процесів, що

відбуваються в країні. Для цього різні вчені пропонують використовувати свої методи.

Різниця в розвитку тіньової економіки від розвинених країн світу полягає в тому, що вона швидко виникла в Україні через різку зміну відносин власності та планових соціально-економічних відносин на ринку без належної адаптації юридичних та організаційна та управлінська підтримка.

Головним мотивом для виникнення та розвитку тіньової економіки є адекватна реакція суб'єктів господарювання на неадекватні способи державного регулювання (що може бути як недостатнім, так і надмірним) бізнесу. Крім того, однією з основних причин тіньової економіки є надмірне податкове навантаження, яке виникає в Україні за високого рівня відрахувань у фондах соціального страхування, високий рівень ПДВ та практика відшкодування цього податку.

Недосконалість політичного процесу призводить до того, що прийняття економічних рішень тісно пов'язане з політичними інтересами влади. Українська політична еліта може повністю реалізувати свої інтереси за допомогою засобів, що генерують тінь. Держава нічого не робить, щоб зруйнувати економіку, або вона створює саму "тінь". Швидке зростання корупції свідчить про те, що в Україні тіньова активність генерується державою.

І, нарешті, я хотів би сказати, що необхідно змінити власне ставлення до тіньової економіки не до реалій життя, а до ненормального функціонування суспільства. І зміни в позитивній стороні залежать від кожного з нас.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кіржецький Ю. І. Тіньова економіка та напрямки її подолання в Україні : монографія / Ю. І. Кіржецький. – Л. : Ліга-Прес, 2013. – 170 с.
2. Огреба С. В. Методичні аспекти статистичної оцінки масштабів тіньової економіки України / С. В. Огреба // Збірник наукових праць «Економічні науки» ПВНЗ Буковинський університет. – 2011. – №7. – С. 31-37.
3. Попович В. М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки : монографія / В. М. Попович. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. – 546 с.
4. Попович В. М. Тіньова економіка як предмет економічної кримінології / В. М. Попович. – К.: Правові джерела, 1998. – С. 6–7.
5. Предборський В. А. Детінізація економіки у контексті трансформаційних процесів. Питання теорії та методології: монографія / В. А. Предборський. – К. : Кондор, 2005. – 614 с.
6. Рейкін В. С. Типологізація тіньової економіки: секторальний підхід / В. С. Рейкін // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 2. – С. 32-35.
7. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання. – К.:НІСД, 2011. – 31 с.
8. Турчинов О.В. Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження / О. В. Турчинов. – К. : АртЕк, 1995. – С. 32.
9. Франчук В. І. Аналіз методів оцінювання та виявлення тіньової економіки / В. І. Франчук, Ю. І. Кіржецький // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009 – № 1. – С. 1-11.
10. Харко Д. Правова природа тіньової економіки: поняття, причини та напрями детінізації / Д. Харко // Вісник Львівського університету. – 2011. – №2. – С. 351.
11. Рівень тіньової економіки у 1 кварталі 2017 року склав 37% від ВВП - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/riven-tinovoi-ekonomiki-u-i-kvartali-2017-roku-sklav-37-vid-vvp>